AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2018 / 48 • Haziran

ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ (ŞİÖ) 18. LİDERLER KONSEYİ TOPLANTISI'NA BAKIŞ

Vuslat Nur ŞAHİN

.

Shanghai İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)nun 18. Liderler Konseyi Toplantısı, dönem başkanı Çin'in ev sahipliğinde ülkenin doğusundaki Shandong Eyaleti'nin, Qingdao kentinde 9-10 Haziran tarihlerinde düzenlendi[1]. ŞİÖ soğuk savaşın bitmesinin ardından Amerikanın birçok sahada başat tek kutuplu Dünya düzenine bir alternatif olarak ortaya çıktı. Kuruluş itibariyle örgütün bölgesel olduğu söylenebilir. Ana işbirliği konusu güvenlik olan ŞİÖ, ilk olarak 1996'da Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan tarafından "Şanghay Beşlisi" adıyla kuruldu. 2001'de Özbekistan'ın da katılmasının ardından adını Şanghay İşbirliği Örgütü olarak değiştirdi[2]. Örgütün amacı Üye ülkeler arasında karşılıklı güven, iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerinin güçlendirilmesi, bölgesel barış, güvenlik ve istikrarın korunması için ortak çaba sarf edilmesi, terörizm, köktencilik, ayrılıkçılık, örgütlü suçlar ve yasadışı göçle ortak mücadele edilmesi, ayrıca siyaset, ekonomi, bilim ve teknoloji, kültür ve eğitim, enerji, çevre konularında işbirliğinin geliştirilmesidir[3]. Hükümetler arası bir kurum olan ŞİÖ'nün kuruluşunda Çin ve Rusya'nın Asya'da güvenlik üzerine işbirliği yapma amacı bulunuyordu. ŞİÖ başlangıçta üye ülkeler arasındaki sınır güvenliği sorunlarına odaklanırken zamanla çoklu bir yapıya doğru evirilerek ve bölgesel güç olmanın ötesine geçmiş ve küresel anlamda etkili bir örgütlenmeye dönüşmüştür. Örgütün asıl üyeleri dışında diyalog ortakları ve gözlemci üyeleri de bulunmaktadır. Afganistan, İran, Belarus ve Moğolistan gözlemci, Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Kamboçya, Nepal ve Sri Lanka diyalog üyesi ülkelerdir. Geçen yıl düzenlenen Astana zirvesinde Hindistan ve Pakistan örgüte tam üye olmuştu[4]. Bu yılki toplantı Hindistan ve Pakistan'ın örgüte katılmasından sonra gerçekleşen ilk zirve olma özelliğine sahip bulunuyor. Bugün gelinen noktada ŞİÖ üyesi ülkeler, küresel ekonominin yüzde 20'sini ve dünya nüfusunun yüzde 40'ını oluşturuyor[5].

İki gün süren Shanghai İşbirliği Örgütü zirvesinde, taraflar güvenlik, serbest ticaretin kolaylaştırılması gibi konularda görüşmeler yaparak küresel sorunlar karşısında karşı işbirliği olanağı yaratan "SİÖ Qingdao Zirvesi Deklarasyonu" ile "SİÖ'ye Üye Ülkelerin Liderlerinin Ticaretin Kolaylaştırılmasına İlişkin Ortak Açıklaması" gibi belgeler imzaladılar. Çin'in dönem başkanı olduğu Qingdao zirvesinde Xi'nin küresel yönetişimi ve insanlık için ortak bir geleceği geliştirmeye yönelik önerileri, dünyanın farklı bölgelerindeki insanların ortak isteklerini yansıtıyor ve dünyanın iklim değişiminden uluslararası göçe, yoksulluğa kadar birçok sorunu nasıl çözebileceğinin gösteriyor[6].

2018 Zirvesi birçok bakımdan Euro Atlantik paktına alternatif sunmaktaydı. Örneğin bu Zirvenin bir başka kritik zirve olan Dünyanın en büyük ekonomisine sahip gelişmiş yedi ülkeden oluşan G7 grubunun Kanada'nın Charlevoix bölgesinde gerçekleştirdikleri zirve ile aynı zamana denk gelmesi Atlantik ile Pasifik ekonomik bloklarının değişim dinamiklerini gözlemleme imkanı doğurdu. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanı Trump'ın başa geldikten sonra çoğu zaman dile getirdiği Amerikanın egemen güç olduğu döneme övgü ve özlem söylemi bağlamında uygulamaya koyduğu korumacı önlemlerin gelişmiş Batı ülkeleri içinde büyük gerilimler doğurduğu bir ortamda gerçekleşen G7 zirvesi tarafların küresel sorunların çözümü için mutabık kaldığı bir zirve olmaktan çok ABD ile diğer G7 ülkeleri arasındaki gerilimlerin açığa çıktığı bir zirve olarak hatırlanacak[7].

Dünyanın Euro-Atlantik ekseninde bu gelişmeler yaşanırken, Asya-Pasifik ekseninde ise ŞİÖ zirvesi, tarafların çok taraflı ticari sistemi güçlendireceklerini ilan ettikleri bir platform olarak tarihe geçti. Zirvenin açılışında konuşan Çin Devlet Başkanı Xi'nin söylemi de örgütün artık bölgesel olmaktan öteye küresel hedefleri bulunduğunu ortaya koydu. Xi, ŞİÖnin küresel rolünü vurgularken Asya Pasifikte ki Amerikan söyleminin tersine, çok kutuplu Dünyada kazan kazan prensibine dayanan işbirliğinin önemi ve küresel barış gibi gündem maddelerinden söz etti. Ev sahibi olarak, Çin için 18. Liderler Toplantısının önemli başlıklarından biri Kuşak ve Yol İnisiyatifiydi. Burada Xinin genel vurgusu ekonomik işbirliğini vurgulamak ve birlikte kalkınmanın önemine dikkat çekmekti. Xi, konuşmasında Çin'in ŞİÖ Interbank Konsorsiyumu çerçevesinde 30 milyar yuan (4,7 milyar ABD doları) değerinde bir borçlanma kolaylığı yaratacağını da söyledi[8]. Xi konuşmasını Birlikte Büyümek söylemi üzerinden inşa ederken, Euro- Atlantik ve Asya Pasifik zirveleri arasında söylemdeki farklılıkları da gözlemleme imkanı sunmuştur. Elbette yalnızca söyleme bakmak ŞİÖnun üye ülkeleri arasında çatışmasızlık sonucuna varılması için yeterli değildir. Pakistan ve Hindistanın üyeliği birçok çevrede ŞİÖnün etki alanını ve gücünü kaybedeceği şeklinde yorumlanmıştır. Geçmişten gelen çatışmaları bugünde devam eden iki komşu ülkenin aynı anda organizasyona üye olmasının ŞİÖnun işbirliği ve bölgeselleşme başarısı mı yoksa hesapsız bir büyüme mi olduğu zaman içerinde görülecektir.

Bu zirvede Beyaz Sarayı rahatsız edecek sembolik bir jestle İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani ev sahibi Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından ŞİÖ Zirvesi öncesi ikili bir toplantı amacıyla davet edildi[9]. Bu hareket Çinin de eleştirmekten kaçınmadığı Washingtonun İran nükleer anlaşmasından tek taraflı olarak çıkması karşısında Çin- İran ilişkilerinin güçlenerek büyüdüğünü göstermektedir. Çin ve ABD ilişkileri hali hazırda gergindir. Bunun temel sebepleri ise ABDnin ticaret ve Çindeki üretimle ilgili açıklamalarının yanı sıra Güney Çin Denizindeki bölgesel sorunla ilgili tutumudur. Çinin zirveye İranı daveti ABD politikalarına karşı bir hamle olarak yorumlanabilir.

Tahranın bakış açısı doğrultusunda ise zirve öncesi gerçekleşen bu toplantı, İranın örgüte üyeliğinin hızlanması şeklinde yorumlanabilir. İran 2005 yılından beri örgütün gözlemci üyeleri arasında yer almaktadır ve 2008'de örgüte tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. İran'ın Çin ve Rusya'yla olan bağlarının son aylarda derinleştiği söylenebilir. İran Rusyanın önderliğindeki Avrasya Ekonomik Birliği ile serbest ticaret anlaşması imzalamasının yanı sıra 2018 yılı başında da Çinle Yol ve Kuşak inisiyatifi kapsamında işbirliğinin geliştirilmesi için bir uzlaşı belgesi imzalamıştır[10].

[1]□□. "18th SCO Summit Scheduled for June 9-10 in Qingdao." Quotable Quotes on Belt and Road from World Intellectual, Business Personnel - Xinhua | English.news.cn. Accessed June 18, 2018. http://www.xinhuanet.com/english/2018-05/30/c_137217784.htm.

[2] "Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ)." Politik Akademi. Accessed June 18, 2018. http://politikakademi.org/2013/05/sanghay-isbirligi-orgutu-sio/.

[3] "T.C. Dışişleri Bakanlığı'ndan." Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs. Accessed June 18, 2018. http://www.mfa.gov.tr/sanghay-isbirligi-orgutu.tr.mfa.

[4] "Pakistan Ve Hindistan'ın ŞİÖ'ye Tam üyeliği Onaylandı." India: 72 Die in Severe Storms. Accessed June 18, 2018. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pakistan-ve-hindistanin-sioye-tam-uyeligi-onaylandi/838021.

[5] "'ŞİÖ 3 Milyar Nüfusuyla Dünyanın Yarısını Birleştiriyor'." India: 72 Die in Severe Storms. Accessed June 18, 2018. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/sio-genel-sekreteri-narov-sio-3-milyar-nufusuyla-dunyanin-yarisini-birlestiriyor/1173686.

[6] "Shanghai İşbirliği Örgütü Qingdao Toplantısı'nın Küresel Etkileri." CRI TÜRK. Accessed June 18, 2018. http://www.criturk.com/haber/ozel-haber/shanghai-isbirligi-orgutu-qingdao-toplantisinin-kuresel-etkileri-57200.

[7] Putz, Catherine. "A West in Crisis, an East Rising? Comparing the G7 and the SCO." The Diplomat. June 13, 2018. Accessed June 18, 2018. https://thediplomat.com/2018/06/a-west-in-crisis-an-east-rising-comparing-the-g7-and-the-sco/.

[8]□□□. "Full Text of President Xi's Speech at SCO Summit." China Aims to Boost Industries along Yangtze River. Accessed June 18, 2018. http://www.chinadaily.com.cn/a/201806/10/WS5b1caac2a31001b82571f22f.html.

[9] Guest. "A Power Shift to the East: Iran and the SCO." LobeLog. June 07, 2018. Accessed June 18, 2018. https://lobelog.com/a-power-shift-to-the-east-iran-and-the-sco/.

[10] "Iran, China Chess Federations Sign MoU." Islamic Republic News Agency. Accessed June 18, 2018. http://www.irna.ir/en/News/82927281.

Fotoğraf: First Post

Yazar Hakkında :

Vuslat Nur Şahin Orta Doğu Teknik Uluslararası İlişkiler ana dal ve Kurumsal Finans yan dal programlarından mezunudur. Halen Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler'de yüksek lisans öğrencidir.

Atıfta bulunmak için: ŞAHİN, Vuslat Nur. 2026. "ŞANGHAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ (ŞİÖ) 18. LİDERLER KONSEYİ TOPLANTISI'NA BAKIŞ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2018 / 48. Haziran 18. Erişim Kasım 22, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/SANGHAY-ISBIRLIGI-ORGUTU-SIO-18-LIDERLER-KONSEYI-TOPLANTISI-NA-BAKIS

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır